

Ulossulkemista vai aitoa osallistamista? Suomalaisen osallisuustyön kehittämisen kohtia

Tomi Kiilakoski 24.4.2014

Historioitsija Adam Bremeniläinen (1000-luku):

”Idässä Suedia ulottuu Ripheisiin vuoriin, missä äärettömät erämaat, syvä lumi ja kaikenlaiset kummitukset estävät eteenpäin pääsemistä. Siellä asuvat Amatsonit, siellä Koirapäät, siellä Kykloopit, joilla on vain yksi silmä otsassa. Siellä ovat ne, joita Solinus kutsuu Hihnajalkaisiksi, jotka hyppäävät yhdellä jalalla, ja ne, jotka ravintonaan käyttävät ihmislihaa, ja joita sen tähden syystä vältetään, enkä samasta syystä välitä heistä sen enempää puhuakaan.”

Monikulttuuristuva Suomi

- Bremeuiläisen kuvauksen itäinen Suedia on Ruotsin itäosa siis Suomi – tai mitä se nyt tuohon aikaan oli.
- Epämääräinen kasauma saamelaisia, kveenejä, karjalaisia, pirkkalalaisia ja joitakin värnäläisiä, venäläisiä ja ruotsalaisia.
- Varsinainen kansallisaate eli nationalismi syntyy vasta 1800-luvulla. (Jonka suurista aatteista nationalismi on kestänyt monin tavoin paremmin kuin liberalismi ja kommunismi.)
- Suomen monikulttuuristuminen liittyy siis kysymykseen siitä, miten Suomen kansallisvaltio, jossa kansallisuus ja kansalaisuus usein sekoitetaan, kohtaa erilaisuuden.

Monikulttuuristuva Suomi

Vaihtoehto 1. Patriotismi. Ylpeys suomalaisuudesta

- Oman kulttuurin tunteminen ja rakastaminen on edellytys sille, että pystyy arvostamaan muita kulttuureita.
- Monikulttuurisuus pohjaa oman kulttuurin arvostamiseen.
- Korostetaan oman kulttuurin erityislaatua, joka yhdistää *meitä suomalaisia*
- Osallisuus osallistumisena oman kulttuurin sisäisiin toimintoihin.

Vaihtoehto 2. Kosmopoliittisuus

- Oman valtion sijaan korostetaan maailmankansalaisuutta ja jokaisen ihmisen arvokkuutta
- Ei haeta kulttuurista erityislaatua, vaan korostetaan eri kulttuurien yhteisiä piirteitä, joita *me kaikki ihmiset* jaamme.
- Osallisuus yhteisenä, ihmisarvoisena toimintana.

Monikulttuuristuva Suomi

Vaihtoehto 3. Monikulttuurisuus vastavuoroisena tunnustamisena

- Ihmisen arvokkuus on sidoksissa siihen, että hänelle merkitykselliset toiset antavat tunnustusta ja arvoa
- Eri kulttuurien välinen toiminta edellyttää toisen tunnustamista arvokkaaksi
- Korostetaan kulttuurien välistä dialogia, jossa *me kielenkäyttäjät* voimme lisätä ymmärrystämme toisista kulttuureista
- Osallisuus oppimisprosessina: kulttuurien saattamista vuorovaikutukseen ja ristiriitojen ratkomista.

Monikulttuuristuva Suomi

- Vaihtoehto 4. Sen sijaan, että erilaisuus löytyy oman kulttuurin ulkopuolelta, haetaan erilaisuus omasta itsestä.
- Mikä oikein yhdistää kaikkia suomalaisia?
 - Kieli. -> Entäpä ruotsi? Ja saame?
 - Kulttuuri. -> Mikä riittää yhteiseksi kulttuuriksi. Sibelius? Kummeli?
 - Arvot. -> Erilaiset arvotutkimukset osoittavat, että suomalaisten arvot voivat poiketa radikaalistikin toisista.
 - Symbolit. -> Lippu pilottitakin hihassa on eri symboli kuin jääkiekkomaajoukkueen pelipaidassa. Onhan?
 - Ja niin edelleen.
- Osallisuus on yhteisen mielipiteeseen tai keskusteluun pyrkimistä muuttuvassa maailmassa.

Monikulttuuristuva Suomi

- Benedict Anderson: kansakunnat ovat kuviteltuja yhteisöjä – siinä mielessä, että en koskaan voi tavata kaikkia kansakunnan ihmisiä ja tietää, mitä he tekevät.
 - Synnyttää kuvitellun yhteisyyden, jota täytyy pitää yllä väheksymällä eroja, korostamalla sitä, että me olemme yhtä – ja tässä prosessissa jatkuvasti häivytetään ihmisten kokemuksia ja vaiennetaan niitä ääniä, jotka eivät sovi tähän kuoroon.

Osallisuusrakenteet kansainvälisessä vertailussa (Suomi- Saksa). Osa 1.

	Suomi	Saksa
Lasten osallistumisoikeudet	Turvattu laeilla. Kansallisen strategisen ohjauksen väline.	Hankesuuntautunutta. Kansaisjärjestöille ja paikallistasolla vahva rooli
Osallistumisen tyypit	Suoria ja edustuksellisia: Nuorisovaltuustoja, lapsiasiavaltuutettu, kuulemistilaisuudet. Painopiste muodollisissa rakenteissa.	Kohdennettua paikallistason projekteja. Osallisuus mielletään kansalaisaktiivisuudeksi ja vapaaehtoistoiminnaksi järjestöissä.
Osallisuuden dynamiikka	Etukäteen suunniteltuja ”ylhäältä-alas” (top-down) tilanteita, ”alhaalta-ylös” (bottom-up) rakenteet vähäisempiä,	Yksittäisiä liikkeitä, erilaisia aloitteita yksilöiltä ja ryhmiltä, mutta ei selkeitä osallisuutta turvaavia rakenteita

Osallisuusrakenteet kansainvälisessä vertailussa (Suomi- Saksa). Osa 2.

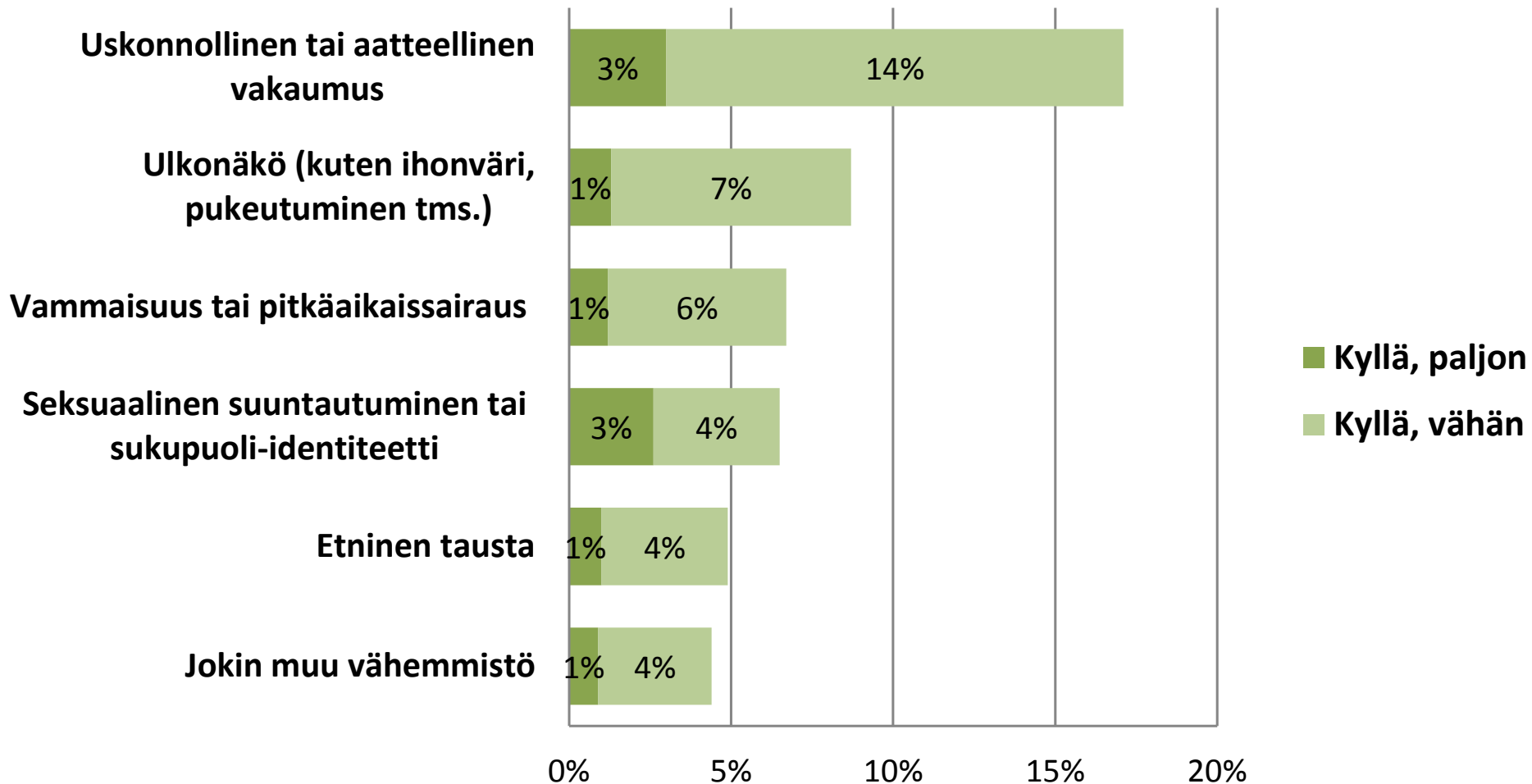
	Suomi	Saksa
Osallisuuden areenat	Pääasiassa muodollisissa puitteissa, kuten kouluissa, nuorisovaltuustot kunnissa, jonkin verran järjestöissä	Pääasiassa koulun ulkopuolella, kuten nuorisotyössä, kansaistoiminnossa, vapaa-ajalla ja nuorisotaloissa
Osallisuuden ja valtion suhde	Valtiota ja julkisia instituutioita pidetään lasten ja nuorten osallistumisoikeuksien vartijana ja edistäjänä	Lasten ja nuorten oikeuksia pidetään turvana valtiota ja julkisia instituutioita vastaan

Osallisuusrakenteet kansainvälisessä vertailussa (Suomi- Saksa). Osa 3.

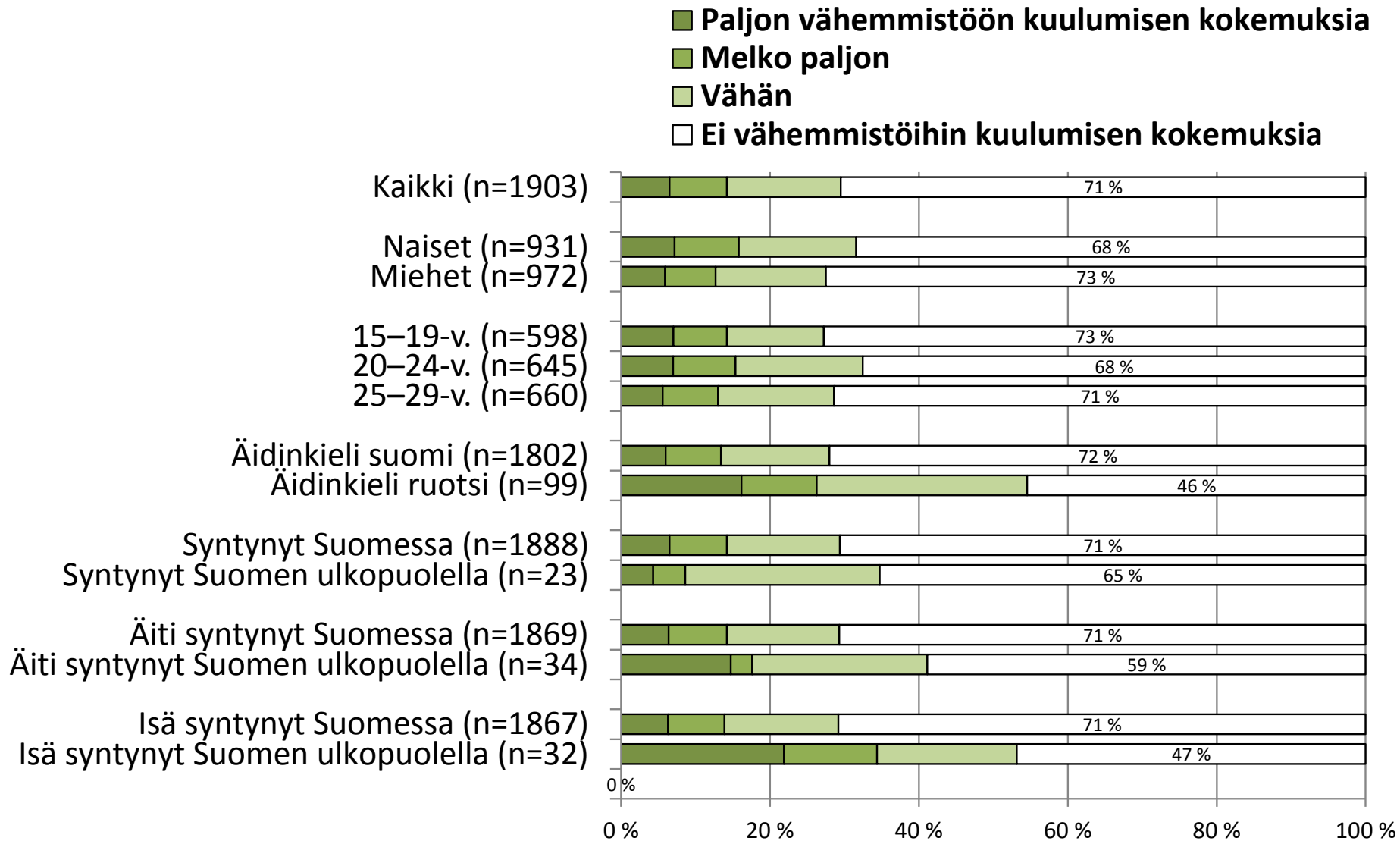
	Suomi	Saksa
Vahvuudet	Selkeä julkinen vastuu osallistumisen mahdollistamisesta; koulutuspalveluiden korkea laatu mahdollistaa kaikkien nuorten osallistumista	Toimivat nuorisotyön rakenteet koulun ulkopuolella, aktiivisia kansalaisyhteiskuntaan liittyviä rakenteita nuorille ja nuorten rakentamina
Kehittymisen kohteita	Uusien muotojen ja areenoiden löytäminen alhaalta-ylös osallisuudelle, verkostoitumisen lisääminen nuorille merkityksellisten toimijoiden ja rakenteiden välille, nuorisotyötä ei nähdä peruspalveluna	Alhaalta lähtevien rakenteiden koordinointi, eriarvoinen koulujärjestelmä tekee hankalaksi luoda tasaisia mahdollisuuksia kaikille, yhteisen strategian ja selkeiden rakenteiden luominen osallisuusprojekteille

"Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?" (%)

Vähemmistöön kuulumisen kokemusten määrä

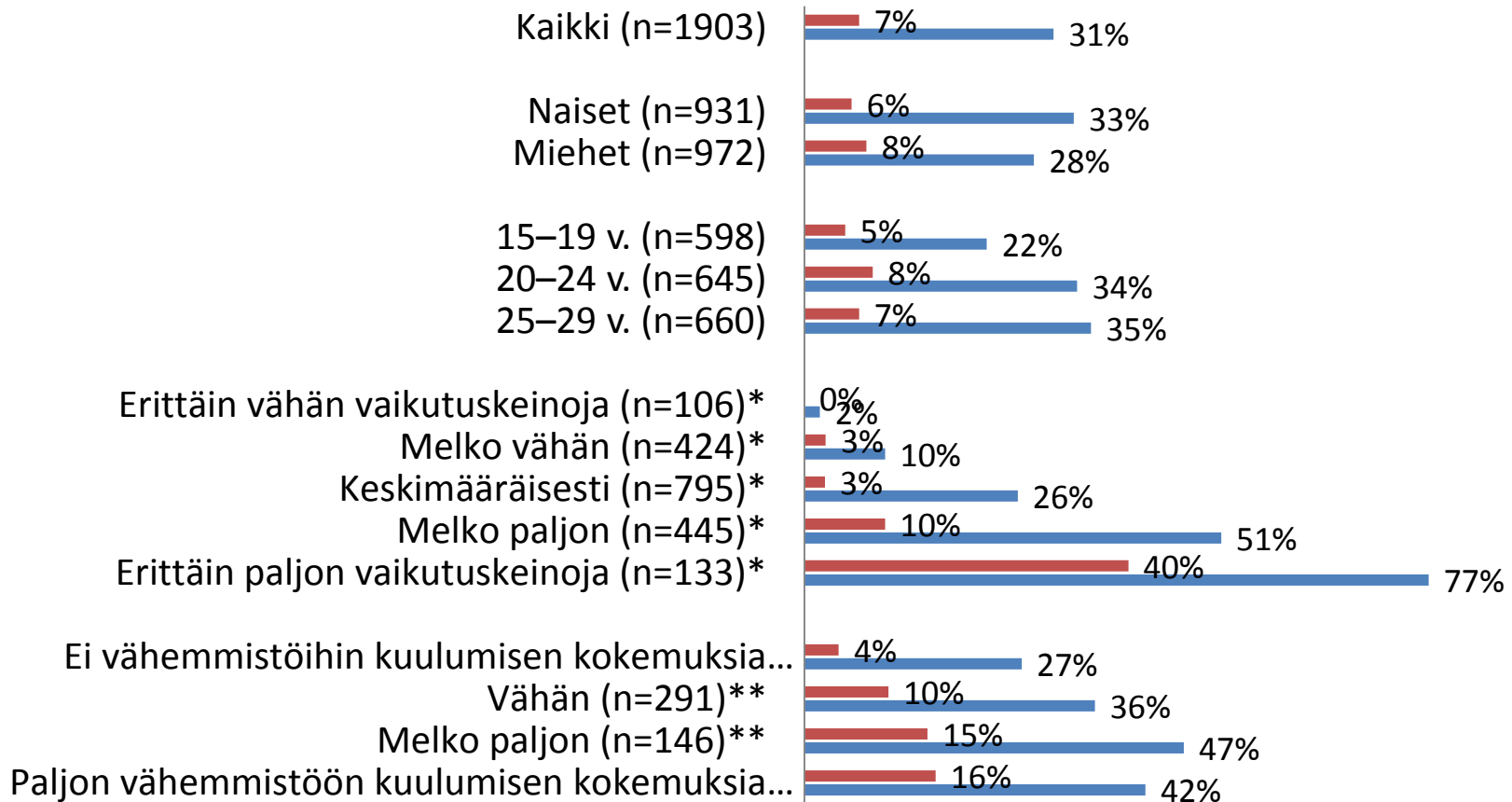

*Muuttuja on luotu antamalla kullekin kysymyksen T9 vastaukselle "paljon" arvo 2, ja vastaukselle "vähän" arvo 1 ja laskemalla kaikki vähemmistökokemukset yhteen. Summamuuuttujan arvo 0 on nimetty luokaksi "ei vähemmistöihin kuulumisen kokemuksia", arvo 1 luokaksi "vähän" arvo 3 luokaksi "melko paljon" ja arvo 4 luokaksi "paljon vähemmistöön kuulumisen kokemuksia".

"Oletko viimeisen vuoden aikana ollut mukana poliittisessa toiminnassa / pyrkinyt muuten vaikuttamaan sinulle tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin?"

■ Poliittisessa toiminnassa

■ Muuten pyrkinyt vaikuttamaan

* Vaikuttamismuodoilla tarkoitetaan kysyttyjä 22 toimintamuotoa, joihin ainakin joskus osallistumisen perusteella on tehty summamuuttuja ja luokiteltu se seuraavasti: erittäin vähän vaikutuskeinoja (<2), melko vähän (2–4), keskimääräisesti (5–8), melko paljon (9–12), erittäin paljon vaikutuskeinoja (>12).

** Kysymyksen T9 kullekin vastaukselle "paljon" on annettu arvo 2, vastaukselle "vähän" arvo 1 ja laskettu kaikki yhteen. Näin tehty summamuuttuja on luokiteltu seuraavasti: ei vähemmistöihin kuulumisen kokemuksia (0), vähän (1), melko paljon" (2), paljon (>2).

Osallisuuden tasoja

- Osallisuus on arvostettua jäsenyyttä ja toimijuutta jossakin itseä suuremmassa kokonaisuudessa.
- Kunnan kannalta tämä tarkoittaa
 - Osallisuutta päätöksenteossa
 - Osallisuutta palvelun saajana
 - Osallisuutta kansalaistoimijana

Osallisuus palvelujen vastaanottamisessa

- 1) tieto palvelun olemassaolosta, luonteesta ja laadusta osallisuuden lähtökohtana
- 2) osallisuus palvelujen käyttäjänä ja kehittäjänä
- 3) osallisuus palvelujen suunnittelu-, kehittämis- ja päätöksentekoprosesseihin
- 4) Kuntalaisten oma toiminta hyvinvointia kehittämässä

Nuorten näkemyksiä

- *Nuoret eivät tiedä miten hakea apua, mistä, ei välttämättä uskalla hakea, nuoret eivät tiedä omia oikeuksiaan eikä tiedä mitä tapahtuisi viranomaisiin yhteydenoton jälkeen. (Nuorten puhetta kuntapäätäjille [Gretschel])*
- *Tuntu, että kaikki asiat menee minun pään yläpuolella. Siellä saatto olla parhaimmillaan kahdeksanki ihmistä siellä pöydän ääressä, niin mie vaan istuin siellä. (Ankkurit [Sutinen])*

Osallisuus palvelunsaajana

- **Tieto palveluista:** onko palveluista saatava tieto selkokielistä? Onko se käännetty? Onko tiedotuksessa huomioitu kohderyhmä? Pimitetäänkö tietoa?
- **Palvelujen käyttäminen ja kehittäminen:** kerätäänkö kokemustietoa? Miten käyttäjä- tai asiakasdemokratia toteutuu? Ketkä ääntä käyttävät?

Osallisuus palvelunsaajana

- **Palvelun suunnittelu ja kehittäminen:**
onko yksilöitä ja ryhmiä kuultu kehittämisesssä? Kuka prosessin omistaa? Jos asiakkailla on toimijarooleja, ovatko nämä jatkuvia ja systemaattisia?
- **Palvelujen tuottaminen itse:**
osallistetaanko ihmisiä tuottamaan itse? Miten ideat käsitellään?

Osallisuuden hyödyt

- Parempia päätöksiä: ihmiset ovat oman elämänpiirinsä asiantuntijoita
- Parempia palveluita: palvelujen laatua tulee suunnitella käyttäjien mukaan siten, että käyttäjiltä itseltään kysytään
- Psykososiaalinen tuki: koettu turvallisuus lisääntyy luomalla yhteisöllisyyttä
- Suvaitsevaisuuden rakentaminen: yhteisöllisyyden väitetään edistävän erilaisuuden arvostamista, toisten kunnioittamista sekä tukevan uusien haasteiden kohtaamista
- Osallistuminen asioiden suunnitteluun kasvattaa väittelyn taitoihin ja opettaa kuvaamaan omia tarpeita
- Demokratian vahvistuminen: Demokratia toimii siellä, missä ihmiset keskustelevat, jakavat ja ovat kiinnostuneita itsensä ja toisten asioista.
- Lasten oikeuksien toteutuminen: lasten oikeus osallistumiseen on turvattava – yhteenkuuluvuuden tunne, itsen näkeminen toimijana joka voi saada aikaan muutoksia ympäristössään

Osallisuus. Yhteistoiminta. Onko se helppoa?

